

VESTITORUL

Organ al Eparhiei române unite de Oradea-Mare și revistă de cultură religioasă.

Redacția și Administrația:
Oradea-Mare,
Parcul Ștefan Cel Mare No. 8.

Apare la 1 și la 15 a fiecărei luni.

Abonament:
Pe un an..... 120 Lei.
Exemplarul ..... 5 Lei.

PARTEA OFICIALĂ

Nr. 1390—1925.

Gradații preoțești.

Spre orientarea preoților interesați prin aceasta comunicăm că toți preoții cari pe baza anilor de serviciu sunt îndreptățiți, ca cu începere dela 1 Ianuarie 1926 să înainteze în gradații, conform Circularului Nostru cu Nr. 179—1924 au, ca aceasta îndreptățire până cel mult la 1 August crt. să o anunțe Ordinariatului urmând ca îndreptățirea la gradația I să se justifice cu un certificat de serviciu în regulă.

Oradea-Mare, la 5 Iunie 1925.

No. 1461/1925.

Primiri în institutele diecezane și la sf. Teologie.

I. La institutele diecezane de creștere și anume Seminarul domestic din Oradea-Mare, Internatul școlii normale diecezane din Oradea-Mare, Internatul Pavelian de băieți și Internatul Pavelian de fete din Beiuș taxa de întreținere din anul școlar 1925/26 va fi 10.000 Lei.

Elevilor merituosi li-se vor acorda reduceri de taxă iar cei vrednici de specială considerație vor fi primiți chiar și gratis.

În taxa de mai sus se cuprinde întreținerea totală în susnumitele institute, însă fără de vestminte și astfel prevederea elevilor cu vestmintele necesare cade în sarcina părinților. Taxa de întreținere se va plăti în două sau cel mult patru rate anticipative.

Toții elevii cari doresc, ca pe anul școlar 1925/26 să fie primiți în institutele noastre, deci și cei cari în anul școlar trecut au fost în aceste institute fie ca solvenți fie cu reduceri sau ca lursieri au să-și ceară din nou primirea.

Cererile se vor prevedea cu timbru legal și se vor înainta acestui Ordinariat până cel mult în 15 Iulie crt. cele întrate după acest termen nu se vor mai putea lua în considerare la distribuirea favorurilor.

Cererile pentru primire se vor prevedea cu următoarele documente:

- Certificatul școlar în original sau copie autentificată fie de direcțiunea școlară, fie de oficiul parochial;
- Extras matricular de botez;
- Certificat medical (numai petiționarii noi).
- Certificat de paupertate (numai cei cari reflectează la burse sau favoruri).

Superioritățile singuraticelor institute sunt în drept pe cei cari se vor prezenta după data de 15 Iulie crt. să-i primească dar numai pe lângă taxa întregă.

Școala normală diecezană în anul 1925/26 va funcționa cu clasele I, II, III, și astfel și în Internat se vor primi elevi numai pe aceste clase. Pentru elevii școlii normale și pentru anul 1925/26 se vor cere ajutoare dela stat.

II. Primirile la Sf. Teologie se vor face în ședința consistorială plenară, care se va ține în Reședința Noastră episcopescă din Oradea-Mare în ziua de 18 August crt.

Recurenții vor avea, ca cererile lor provăzute cu certificat de maturitate sau diplomă de învățător și extras matricular de botez să și-le înainteze Ordinariatului până cel mult în 17 August crt., iar în 18 August crt. la oarele 8 dim. să se prezinte personal în Seminarul teologic, unde vor fi supuși vizitei medicale.

Oradea-Mare, la Șed. Cons. din 17 Iunie 1925.

No. 1462/1925.

Concurs la parochia Șoncoiuș.

Pentru complenirea parohiei Șoncoiuș (districul Beiușului) devenită vacantă prin numirea On-ului Gheorghe Pinteș la parochia Ciumești publicăm concurs cu termenul de 1 Iulie crt. Cererile se vor prezenta acestui Ordinariat până la termenul de mai sus.

Oradea-Mare, la Șed. Cons. din 17 Iunie 1925.

PARTEA NEOFICIALĂ

Sf. Nichita Remezianul, apostolul latinătăii noastre.

Apropiindu-se ziua de 22 Iunie, când după cel mai vechiu martirologiu se prăznuiește amintirea celui mai mare bărbat al creștinării noastre, Sf. Nichita Remezianul, mintea ne sboară la acelea timpuri îndepărtate ale veacului III—V când pe malurile Dunării, după părăsirea Daciei, se făcea cultură romană, în limbă latină.

Veacurile dela părăsirea Daciei de către Aurelian și până la întemeierea principatelor, sunt cele mai întunecate și mai puțin luminate pentru istoriografia noastră. Un punct luminos în aceasta beznă nesfârșită o formează acea grupă de scriitori creștini latini, cari în sec. IV, pe vremea certurilor ariane în Biserică, dezvoltă o bogată activitate literară bisericească, parte combătând parte apărând Arianismul, această erezie eșită din Orientul asiatic.

Auxentie de Durostor, Palladie de Ratiaria și Maximian, sunt persoane cari au dezvoltat o intensivă activitate polemică literară, în limba latină, la Dunărea de jos în secolul al IV, tocmai pe teritoriul așezării noastre naționale daco-române. Chiar și niște fragmente de liturgie daco-latină ne au rămas din acea epocă (publicate de Caspari), a căror studiere

va putea încă să reverse multă lumină asupra perioadei anti-slavonă a istoriei noastre bisericești.

Cel mai vajnic luptător împotriva arianismului distrugător și totodată cel mai fecund scriitor bisericesc al acestei epoci, în aceste regiuni locuite de elementul latin oriental, ale Dunării de jos, este Sf. Nichita Remezianul, de a cărei activitate apostolică cu graiul și în scris, se leagă, cu multă probabilitate în mare parte, încreștinarea noastră a Românilor.

Sf. Nichita Remezianul, născut pe la 340, mort pe la 420, cu activitatea sa literară umple cele două sferturi hotarnice ale veacului IV și V. Operele lui deși resirate de vitregia vremurilor, sunt destul de numeroase și suficiente pentru a ne putea forma o idee clară despre marea însemnătate bisericească națională și culturală a operei dezvoltate de dânsul.

Avem dela el o preafrumoasă predică despre *numirile din Scriptură a lui Isus Hristos*, pe cari le explică dogmatic și le aplică apoi moral sufletelor celor ce-l ascultau. Hristos se zice Cuvânt (Verbum Logos, pentru că s'a născut din Tatăl fără suferință și fără micșorarea substanței Tatălui; căci nici omul nu se vede a suferi ceva scădere când pronunță Cuvântul; sau se zice cuvânt pentru că prin dânsul a grăit Dumnezeu Tatăl întotdeauna și îngerilor și oamenilor. Se zice și pâine căci prin Evanghelia se satură foamea

SAMUIL VULCAN

EPISCOPUL ROMÂN-UNIT AL ORĂZII-MARI (1806—1839) ȘI BISERICA ORTODOXĂ-ROMÂNĂ.

de Dr. Iacob Radu

Prepozit capitular român-unit, prelat papal.

(Urmare.)

cel mai bun misionar al unirei, cum a și fost mai târziu în Bănat unde sate întregi cu preoți cu tot, ca să scape de Sârbi, au trecut la unire, aducând cu sine și înființarea episcopiei Lugoșului în anul 1853.

3. Că Samuil Vulcanu a dorit din adâncul inimii sale ca unirea să se lățească cât mai mult între poporul român, este lucru natural, căci altfel nu ar fi fost vrednic de scaunul pe care sta, de vreme ce el român de inimă și catolic convins ce era, vedea că numai așa își putea câștiga acest neam mântuirea veșnică și pe cea vremelnică pământească, dacă prin unire se va apropia tot mai mult de apusul luminat, de izvorul pururea dătător de viață a Romei, leagă-nul credinței și al sângelui său!

Dar pentru aceasta Vulcanu nu s'a folosit de

mijloace de propagandă violente și nelegale, cum se folosesc împotriva unirei unele persoane ortodoxe de azi. Căci dacă ar fi voit să învețe metodele de proselitism dela episcopii sârbești, acele le-ar fi aplicat mai întâi față de iobagii din cele 72 sate de pe dominiul său episcopesc, silindu-i să treacă la unire prin alungarea preoților și spargerea bisericilor lor. Dar vedem că aceia au rămas partea cea mai mare ortodoxi până azi. Ba mai mult, au fost pururea ajutați, din partea tuturor urmașilor săi la zidirea bisericilor, a școalelor și a caselor parochiali, așa încât putem zice că în acele sate nu este un asemenea edificiu, care să nu fi fost ridicat cu material primit dela domeniul episcopesc, gratuit sau cu prețul de cost. Dar poftim să ne arate cineva în lume o biserică unită zidită cu ajutorul unui episcop ortodox!

4. Să ne ierte dară P. S. S. R. Ciorogariu dacă spunem aci cu toată francheța, că serbările la cari au fost rostite citatele sale cuvinte, ar fi fost cu mult mai demne, dacă nu se arunca asupra memoriei aceluia mare bărbat al neamului românesc întreg, acele bănuieli și suspiciuni malițioase, cari au redus la nulă și pușina recunoștință ce i-s'a arătat. Dar dacă

noastră după știință. Pace se zice pentrucă pe cei împrăștiați îi adună la un un loc. Etc.

După ce a explicat mai multe numiri așa, le aplică, zicând credincioșilor săi să meargă la Isus căci este medic, ușă, oașe etc. și-i primește și-i va vindeca pre ei.

A doua lucrare ce ne-a ramas dela Sf. Nichita este o disertație despre Dumnezeirea lui Isus Hristos împotriva arianilor, în care pe baza Sfintei Scripturi dovedește că Fiul e de o substanță cu Tată și resolve unele dificultăți din Sf. Scriptură cari l-ar arăta numai om.

Un interesant studiu al Sf.-lui Nichita e și cel despre Spiritul sfânt (de Spiritus sancti potentia), din care se vede până la ce subtilități au ajuns discuțiile teologice pe aceea vreme chiar și între laici și simpli credincioși. Intre altele întrebau ereticii „născut e Spiritul sfânt ori nenăscut? De răspundea catolicul: „nu-i născut“, atunci îi ripostă ereticul, „Deci sunt doi nenăscuți (Tatăl și Sp. sf.); de răspundea: „e născut“, îl prindea zicând, deci sunt doi unulnăscuți (Fiul și Sp. sfânt). Sf. Nichita îi învață pe ai săi să zică că nu e născut nici nenăscut ci purcede. Purcederea Sp. sf., Sf. Nichita cași toți teologii de pe vremea aceea, nu o cercetează mai amănunțit dacă ea e și dela Tatăl și dela Fiul, ci el se mulțumește a-i pune în siguranță dumnezeirea atăcată pe atunci, prin dovedirea că, și El e din substanța Tatălui“. „E de ajuns, zice Sf. Nichita (p. 23, 5, 12) să știe creștinul că Fiul e născut, și că Spiritul sfânt purcede din Tatăl și că

El (Sp, sf.) nu este Fiu, nici fiul Fiului, . . . ci e Spiritul adevărului, acărei purcedere cum și câtă este nu-i este dat nimănu a-o cunoaște“. In cele ce urmează dovedește dumnezeirea lui prin lucrările dumnezeiești la cari ia parte (crare, renaștere, profetii, etc. etc).

Cea mai importantă lucrare a sf. Nichita este cea despre simbolul credinței (Credeu). In aceasta cateheză sf. N. expune punct de punct închieturile de credință ce trebuie să le creadă celce merge la botez:

Dumnezeu unul și creator a toate, Isus Hristos Fiul lui Dzeu, născut din fecioară curată, pătimit, înviaț, etc. Spiritul sfânt, El cere să creadă și „în una sfântă Biserică catolică“ despre care tot creștinul trebuie să știe că este una Biserică catolică răspândită pe întreg rologolul pământului („Scito unam hanc esse ecclesiam catholicam in omni orbe terrae constitutam; cujus comunione debes firmiter retinere“) a cărei împărțășire trebuie să o ții cu sfințenie. Căci sunt și alte biserici a Manicheilor, a Catfrigienilor, Marcioniștilor și a altor heretici și schismatici, dar acestea zice sf. Nichita, nu sunt biserici sfinte, căci, seduse de învățături diavolești cred altfel decât a poruncit Isus Hristos și ni-au lăsat apostolii. In învierea morților și viața de veci. — Aceasta lucrare îl pune pe sf. Nichita între marii dascăli ai Bis. precum îl și numește un manuscris din veacul al IX-lea.

Alte două lucruri interesante ale sf. N. sunt despre *priveghiare* și despre *cântarea bisericească*.

memoria lui Vulcanu nu a putut fi întunecată prin cuvintele sale, desigur că acele nici asupra serbărilor nu au revărsat decor și lumjună!

Cu totul în altă lumină ni i prezintă pe episcopii români uniți ai Orăzii-Mari cuvintele mult grăitoare și foarte autorizate ale ilustrului academician d. Ion Bianu, care astfel completează scurta notiță istorică a acelei episcopii scrisă de d. N. Firu în a sa monografie a Orăzii-Mari:!)

„Episcopia românească unită dela Oradea-Mare inzestrată cu domenii de Impărații Austriei a fost un puternic sprijin pentru acțiunea de deșteptare a conștiinței naționale românești pornită în secolul XVIII-lea de Români de peste Carpați uniți cu biserica catolică, în fruntea căroră stau Samuil Klein, Șincai, Petru Maior, doctorul Molnar (Pinaru) și o întreagă pleiadă.

„Episcopii români uniți din Oradea-Mare, Ignatie Dărăbant (1788—1805) și mai ales Samuil Vulcan (1806—1839) născut și crescut la Blaj au fost ocrotitorii activității acelor apostoli ai deșteptării, cari găseau la dâșii adăpost și ajutoare de tot felul, morale și materiale, în greutățile luptei și muncilor, din care cauză aici la Oradea, au și rămas foarte multe din manuscrisurile scrierilor lor nepublicate.

„Acești episcopi, înființând dincolo de Carpații apuseni școli românești, au creat centre de viață culturală românească, unde ea se părușe stinsă cu desăvârșire și au chemat astfel

!) N. Firu: Oradea-Mare, București, Cultura națională 1924 pag. 64—65.

poporațiunea românească a satelor la viață culturală și națională. Seminarul lui Dărăbant dela 1792 și mai ales liceul înființat de Samuil Vulcan la 1825, la Beiuș împreună cu celelalte școli adăugate de episcopul Mihail Pavel, cari au dat acelu mic oraș de sub munte caracterul pe care îl avea Blajul în mijlocul românimii din Ardeal, sunt tot atâtea izvoare de lumină și de întărire pentru conștiința națională românească pentru toți Români fără deosebiri confesionale. Căci acțiunea acelor episcopi români uniți nu se mărginea la înălțarea culturală a confesionalilor lor. Ea se întindea asupra tuturor Românilor. Dovadă între multe altele: Români neuniți (ortodoxi) de peste Carpați și mai ales cei din Banat și părțile ungurene ajunșe în secolul al XVIII-lea sub stăpânirea bisericească a Sârbilor, de sub care se luptau din greu să scape. Când Moise Nicoară dela Arad, neobositul conducător al acestei acțiuni de mântuire, alerga în misiuni pe la Viena în anii 1812—1830, ca să capete pentru dieceza românească a Aradului episcop ortodox român în locul sârbului, episcopul unit dela Oradea Samuil Vulcan, îi dădea tot ajutorul moral și material prin mijloacele, influența și relațiile ce avea, pentru ca să se ajungă acel scop național, care s'a și ajuns. In această lucrare Vulcan sprijinia un mare interes național românesc nu unul confesional unit. Așa se înțelegea datorita către neam! Despre spiritul național și moral care domnia în acele școli, informațiuni bogate și caracteristice se gășesc în scrierea d-lui Ioan Georgescu despre *Istoria Seminarului român-unit din Oradea-Mare*“.

II.

1. După moartea episcopului ortodox-român din Ardeal Gherasim Adamovici (1796), scaunul episco-

În cea dintâi arată foloasele spirituale ale priveghării, în a doua se străduiește să introducă și între credincioșii săi obiceiul de-a psalmodia frumos, care zice că nu e de loc împotriva uzului evanghelei sau al apostolilor. Aduce apoi exemple din Vechiul și Noul Testament persoane însemnate cari au iubit cântarea și au cântat: Moysi, sora sa Maria, Debora; David, etc. Zaharia, Elisabeta Maria Apostolii și însuși Dl Isus. Această lucrare îl dovedește pe sf. Nichita a fi fost un mare reformator al muzicii Bisericești, care a introdus în biserica din Dacia cântarea corală și antifonală. De altfel și o scrisoare a Sf. lui Paulin de Nola ni-l prezintă ca un iubitor de artă.

Tot în aceasta ordine de idei mulți aduc, și nu fără temeii, pe sf. Nichita în legătură cu celebrul imn atribuit pe nedreptul sf. lui Ambrozio și sf. Augustin. „Te Deum laudamus“, imn cântat de toată suflarea creștină. Am avea o diademă neperitoare pe fruntea Apostolului nostru daco-roman dacă s'ar dovedi aceasta cu siguranță. Biserica română ar fi contribuit astfel la îmbogățirea patrimoniului artistic al bisericii creștine universale.

O predică foarte impresionantă e și cea despre căderea unei fecioare dedicate Domnului, atribuită de sigur sf. Nichita. Existența acestei organizații de fecioare dedicate dovedește înalta viață culturală și morală din Biserica strămoșilor noștri în veacurile IV și V.

Sf. Nichita Remezianul este un punct luminos în istoria creștinismului nostru daco-latin, antebulgar.

pesc a rămas vacant până în anul 1810. În acel răstimp nu mai puțin decât 12 înși s'au adresat cu rugări la curtea din Viena ca să fie numiți episcopi¹⁾. Se vede că mitropolitul sârbesc din Carlovitz va fi intrigat și aci ca și la Arad, ca să așeze în scaunul episcopesc pe vreun sârb, ca astfel să-și poată reține puterea și influența asupra bisericii ortodoxe-române din Ardeal, după cum făcură și antecesorii săi în tot veacul al XVIII-lea. Dar uneltirile Sârbilor de astă dată nu au succes, căci clerului român neunit i-s'a dat voie să își aleagă episcop după dorința sa. Sinodul electoral s'a ținut în Turda la 19 Septembrie (10 Octombrie st. n.) și au fost candidați trei înși: Nicolae Huțovici cu 47 voturi, Vasile Moga cu 36 voturi și Nestor Ioanovici, egumenul mănăstirei din Carlovitz, cu 17 voturi. Le-a succes dară Sârbilor să bage și aci pe omul lor, despre care am văzut mai sus ce părere avea Moise Nicoară.

Luând episcopul Vulcanu cunoștință despre aceea candidare, poate chiar fiind rugat de Moga, în anul 1810 a cerut dela Împăratul²⁾ să-l numească pe

¹⁾ Dr. I. Lupaș: Istoria bis. a Românilor ardeleni, Sibiu p. 153 nota.

²⁾ Doue concepte, unul fără dat și altul cu dat 20 Oct. 1811. Datul acesta e pus de altă mână și e greșit, în loc de 1810. Anexa: XXIV și XXV.

Opera lui va putea fi luminată din mai multe puncte de vedere. Pân'atunci se reținem, că noi Românii avem motiv a ne mândri în sînul bisericii universale, căci suntem poporul încreștinat deodată cu Romanii, Grecii, Galii, și alții, și am dat acestei biserici oameni de talia sfântului Nichita Remezianul. Acest aport al nostru la patrimoniul Bisericii creștine universale trebuie să-l desgropăm cât de curând.

P. T.

— *Adunarea generală a Reuniunii Mariane a credincioșilor.* Duminică în 14 cor. s'a ținut adunarea Gen. a Reun. „Sf. Maria“ a credincioșilor greco-catolici din Oradea-Mare. În program pe lângă câteva puncte date de corul d-lui prof. Habic, a mai fost o foarte instructivă conferință a d-lui prof. Cosma despre problema averii după concepția creștină, desvoltată cu multă vervă și elan de către autor. Din raportul general citit de Rvs. Gh. Maior, protopopul Orăzii s'a văzut că Reuniunea lucrează în 5 secțiuni: înfrumșejării, paramentelor, patronaj, caritativă și apologetică. Circulația anului a fost de 37 mii lei, din cari s'au împărțit ajutoare elevilor săraci și săracilor din oraș. Prin patronajul servitoarelor Reuniunea desvoltată o activitate de înaltă umanitate și mare interes moral și social. Aceasta inițiativă ar merita tot sprijinul autorităților. I. P. S. Sa Episcopul diecezan a remas foarte mulțumit cu activitatea Reuniunii, declarând că activitatea ei din acest an întrece pe toți cei 12 de existență. Dorim și noi acestei Asociații o continuă desvoltare și progres.

— *Părintele Andrei Bogdan* paroh-protopop on. în Portița, a murit Sâmbătă în 13 cor. spre marea uimire a tuturor. Fie i partea cu dreptii!

acesta de episcop. Despre Huțovici zice că este de tot neînvățat, nu știe numai românește și fiind neunit îndârjit, poate fi spre mare stricăciune unirei.

În contra lui Ioanovici scrie mai pe lung, în petiție separată, temându-se poate, că va fi numit fiind sprijinit de către patriarharul din Carlovitz, pentru că era mare dușman al unirei. Ca exemplu aduce un caz întâmplat în comunele Rogoz¹⁾ și Presaca²⁾. Neuniții au acuzat pe episcopul unit din Oradea-Mare I. Darabant, că ar fi silit pe locuitorii acelor două comune prin mijloace neiertate, să treacă la unire. În urma acestei acuze, Cancelaria aulică ungară a trimis la fața locului o comisie ca să cerceteze cazul. Membrii comisiei au fost: Conteles Iosif Eszterházy, consilier regesc, prepozitul latin din Oradea-Mare conteles Gaietan Sauer, Petru Vidak episcopul Vârșetului și Nestor Ioanovici. La anchetă, locuitorii au declarat, că nu prin promisiuni și volnicii au fost amăgiți ori siliți să se facă uniți, fără au fost atrași prin deasa predicare a cuvântului lui Dumnezeu, prin însuș episcopul făcută. (Uniți au și rămas până azi). Aceasta declarație a lor întru atâta l-a infuriat pe N.

¹⁾ Piasa Ceica

²⁾ Piasa Beiuș

Impresii dela Roma.

Roma, eterna cetate, ne-a fermecat întreaga ființă. Așteptările cele mai exagerate au fost întrecute în ceace am văzut și am simțit. Amfiteatrele lui Flaviu unde se simte încă mirosul sângelui creștin, catacombele scunde locul de închinare din vremuri de prigonire, forul Roman și Traian, Termele lui Dioclețian, arcurile de triumf alui Titus, Constantin, ș. a. resturi de-ale gloriei romane, grădinile fermecătoare, strălucirile artei plastice moderne și medievale, peste cari toate planează uriașa cupolă a Bisericii sfântului Petru și turnurile nenumăratele biserici, locuri de veghe și închinare, pelerini de toate rasele, — sunt numai contururile generale a unor impresii fugitive. Liturgia papală la care-am asistat o splendoare de nedescris. Expoziția misionară, o glorie a bisericii romane unde se manifestă spiritul de jertfă și abnegație pentru Hristos de care e cuprinsă această biserică.

Unul din momentele cele mai neșterse e audiența colectivă a pelegrinilor români la Papa, care ne-a vorbit ca un adevărat părinte fiilor săi, ale cărui cuvinte de aur țin să le eternizez aci:

„Am dori mult, zice Preafericirea Sa, să Ne adresăm către voi, iubiți fii, în însași limba voastră, dar-durere-Noi n'avem fericirea să fim stăpâni peste ea. Deși vă zicem un „bine ați venit“ în limbă străină, totuș vom vorbi inimi la inimi, căci sâmțimentele sunt deasupra limbilor și se înțeleg reciproc. Inima părintelui și inimile fiilor!

Ioanovici, încât a zis că: *dacă voi sunteți creștini, atunci și Turcii sunt creștini!* — Frumoase vorbe, din gura unui călugăr, aspirant la vlădicie!

2. Față de astfel de candidați, Vulcanu recomandă pe Vasile Moga, despre care zice, că știe limba germană și maghiară, a absolvat filozofia la catolici, este om blând și e prieten cu catolicii, deci este nădejde că dacă ar ajunge episcop, nu ar împiedeca înaintarea sf. uniri și, fiind om cult, și cultura clerului său ar înainta. Aceste prevederi ale lui Vulcanu s'au și adevărit, de aceea scriitorii neuniți îl și acuză de slăbiciune pe Moga. Aceasta îi privește pe dâșii, însă nime nu poate lua lui Vulcanu în nume de rău, că a dorit să aibă ca vecin nu un agent periculos al Sârbilor, cum ar fi fost Ioanovici. Luptele fratricide, provocate în veacul al XVIII-lea, de agenții Sârbilor, erau o pildă destul de dureroasă pentru marele român, care era episcopul Vulcanu, ca să-l îndemne a înlătura prilejul și repetarea lor. Iar patriotismul lui luminat, de care a dat dovadă puțin mai târziu, prin sprijinirea luptei arădanilor, credem că justifică și explică de ajuns stăruințele sale în favorul lui Moga.

Pentru sprijinul ce i-l'a dat Vulcanu, ca să ajungă

Voi ați venit la Roma! fiii la mamă, căci doară întreaga voastră istorie spune, că voi sunteți romani! Ați venit la Roma religioasă ca să vă îmbogățiți sufletele de acei tezauri spirituali, pe cari Vicariul lui Christos le pune la dispoziția tuturor acelor, cari doresc să profiteze de ele. Ați venit ca să vă prezentați înaintea părintelui comun, pentruca să adaugeți o perlă la coroana ce i-o fac atâția fii ai bisericeii, al cărei cap, deși nevrednic, este. Căci mai în zilele trecute Ni-s'au înfățișat credincioși din Islanda, Finlanda, Suedia, Portugalia, Norvegia, după ei au venit Canadezii cari nu au luat în conziderare primejdia drumului pe mare, și nici jertfa ce au trebuit s'o aducă. Iar acuma Ne îmbucurați inima cu prezența voastră voi românii! Toți fii ai aceleași biserici catolice. Aceasta împrejurare arată universalitatea ei. Ați venit la Roma! sunteți în fața urmașului Sfântului Petru, o da! Pe cât de nevrednică este persoana Noastră, să continuați a vedea în ea pe urmașul lui Petru, pentrucă pe acesta-l vedem și Noi, deși cuprinși de confuziune și totodată plini de recunoștință și de admirație față de bunătatea dumnezească. Da! Pe urmașul lui Petru, deoarece după zisa marelui Nostru antecesor, Sfântul Leo cel mare, „Petru nu și-a lăsat naia, nu i-a părăsit cărma!“

Voi ați fost și la catacombe, preiubiților fii, prin locurile pe cari a călcat însuș sfântul Petru, unde a predicat, a botezat și a învățat legea Domnului nostru.

Ați venit la Roma! Chiar ieri ați văzut două exemple strălucite ridicate la onorurile altarelor. Ați

episcop, Moga, nu numai că i-a fost pururea recunosător, dar încredințat fiind despre bunătatea lui, nu a încetat a recurge și mai târziu la sfaturile și ajutorul dânsului, în multele năcazuri și neplăceri, ce le-a avut dela străini și dela ai săi. Dovadă despre aceasta ne sunt scrisorile, al căror resumat îl dăm în următoarele:

În 4 Ianuarie 1811,¹⁾ după numirea sa de episcop, Moga scrie lui Vulcanu, mulțămindu-i pentru sprijinul ce i-l'a dat, pentru care îi este prea îndatorat, și nu află cuvinte, ca să-i poată de ajuns mulțămi. Însă știe, că altă răsplătire nu pofteste, decât ca să poarte slujba ce i-s'a încredințat spre slava lui Dumnezeu și binele neamului.

Alătură apoi, în copie, scrisoarea de felicitare (în limba latină, dt. 21 Oct. 1811) a cancelarului contele Samuil Teleky, care este de natură particulară, iar dupăce va primi înștiințare oficioasă, va pleca către Viena trecând prin Oradea: „spre a mă putea mângăia de prealuminata față a Mării tale și sfânta dreaptă întru mulțămită și închinăciune a și-o săruta, spre dăruirea blagosloveniei fericite în drum“.

De notarul consistorului, Budai, (unit!) ar avea

1) Anexa: XXVI.

avut și ocazia să ingenunchiați înaintea mormântului principelui Apostolilor. Ați venit însă mai ales la Roma pentru sfințirea sufletelor voastre, pentru întărirea credinței voastre, pentru a vă întări în alipirea voastră către Sfântul Scaun Apostolic. Oh! întorși acasă să fiți, precum știu că sunteți, apostolii acestei sfințiri, acestei întăriri în credință, a acestei alipiri către Sfântul Scaun. Noi Ne rugăm, ca bunul Dumnezeu să-și reverse Darurile sale cerești, învo-când asupra voastră binecuvântarea Apostolică, pe care cu atâta sollicitudine ați venit să o cereți. Bine-cuvântarea Domnului a dorim să se coboare asupra voastră și asupra tuturor celor iubiți, pe cari îi păstrăți în minte și în inimă, asupra satelor, orașelor și a țării voastre prea iubite asupra tuturor, cari n'au putut să vină și v'au petrecut-poate-cu o sfântă invidie.

Am primit cu mare mulțumire covorul gălit de doamnele române, îl voi păstra ca o plăcută suve-nire dela Români mei iubiți.

Concedem preoșilor cari sunt în parohii, sau stau în fruntea unei congregațiuni, ca să poată împărși în satele, respective congregațiunile lor cu învoirea episcopilor binecuvântarea Papală.

Binecuvântarea Noastră dorim să se coboare asupra tuturor obiectelor ce le aveți la voi*.

Sfântul părinte s'a întreținut apoi cu toți, dându-ne tuturor câte o medalie comemorativă și sărutându-i mâna și inelul. Indepărtându-se s'a uitat încă odată cu duioșie și blândeță la noi, și a dispărut în liniștea miilor de camere tăcute. Zi și momente ne-

mare lipsă, pentrucă el, Moga, cu învățătura și știința tocmai nu se poate lăuda, dar nu știe cum îl va putea dobândi, căci „slobozenia“, adecă concedierea lui, atârnă dela tezaurarul Bethlen, care cu greu se va îndura de dânsul.

Din altă scrisoare, din 1 Martie 1811,¹⁾ a lui Moga, se vede, că Vulcanu i-a răspuns, dându-i sfatul, ca să meargă cât mai curând la Viena, luând cu sine și pe Budai. — Inșă pe acesta nu l-a lăsat crăiescul guberniu să meargă, ba l-a desmântat chiar, și de a face acel drum. Apoi trebuie să meargă pe la Karlovetz, pe unde e drumul mai scurt, poftind așa și punga, și porunca mitropolitului de acolo, care de sigur în urma șoptelilor răutăcioase ale dușmanilor săi, al căror număr nu era mic, și unii erau tocmai „grei“, avea ceva prepus, că el nu ar fi cu căldură către religia ortodoxă. Impotriva acelor dușmani așteaptă el totdeauna părințasca povăjuire a aceluia, care îi era mai mult ca părinte și fără de al cărui patrociniu nici când nu ar fi ajuns la treapta arhieriei. Remarcabile sunt aceste șire din scrisoare: „Dar și aceasta pricep, că nu atât mie ai vrut a prii, cât neamului nostru, a cărui fericire adânc la inimă

1) Anexa XXVII.

peritoare, când am văzut pe Vicarul lui Hristos pe pământ. El inspiră aievea acea blândeță, bunătate și sfințenie ce-a făcut iubit și atrăgător pe Hristos a cărei Biserică o reprezintă. Papa este cu adevărat un om adorabil și vrednic de iubire.

Fr. Nichita.

— *Predici.* La Catedrala română unită se vor ține următoarele predici: *Duminecă în 21 Iunie* Mon. Vasile Barbul, primnotar consistorial. *În 24 Iunie* On. Nic. Sabo, paroh. II. la catedrală; *28 Iunie* On. Augustin Cosma, profesor secundar. *29 Iunie* (Sân Petru) III. Dr. Iacob Radu, prelat-prepozit capitular.

— *Institutul oriental din Roma.* Cele mai nouă publicațiuni ale Inst. orient. din Roma sunt două opere de mare însemnătate și foarte favorabile și conciliante ortodoxismului oriental intitulate: *L'aide pontificale aux enfants affamés de Russie* (cu multe ilustrații originale) și *Après la mort du patriarche Tykhon, ambele de savantul orientalist și prieten al orientalilor Păr. Michel D'Herbigny.* Se pot comanda la „*Orientalia Christiana*“ Roma, Piazza Pilota 35.

— *Bibliografie.* Recomandăm tuturor cea mai nouă carte a zelosului scriitor Păr. Dr. Gheorghe Fizeza: *Armele credinței*, un manual alfabetic în care autorul a adunat mult material, date și citate în chestiunile controversate dintre catolici și neuniți. Prețul ei e 20 Lei la autor Lugoș.

Îți stă, sânt învins (adecă convins), de unde și cunosoc așa numai a-ți putea fi eu mulțămilor, când aş răspunde aceluia cuget sfânt și așteptării ce-i fi dat Înălțatului nostru Impărat de mine*.

Cu greu se pot afla mai frumoase cuvinte de recunoștință, decât acestea.

Dela acest an începând, nu mai aflăm scrisori dela episcopul Moga, până în anii 1827—28, măcar că credem, că și în acel răstimp și, și mai târziu, vor fi schimbat scrisori, însă cine știe pe unde se vor fi rătăcit, în desele mutări și scormoniri ale arhivului nostru.

În 27 Ianuarie 1827¹⁾ Moga trimite lui Vulcanu copia petiției, prin care cere din nou dela Impăratul, să permită, ca salariul său de 4000 fl., sau dacă aceasta ar fi cu neputință, cel puțin singhiliile îndatinate să i-se plătească în monetă convențională. Și, pentru a dobândi rezolvarea favorabilă a rugării, pusă în prevedere de agentul său Fekete, cere și ajutorul lui Vulcanu: „milostivește-te Măria ta, prin câtă oste-neală, din temeiul, din care dela început te-ai milostivit spre Smerenia mea, a pune un cuvânt bun“.

1) Anexa: XXVIII.

CRONICA.

— *Serbarea festivă a Reuniunilor Mariane.* Tinerimea studioasă română greco-catolică dela școlile din Oradea-Mare (teologia, liceul de băieți, școala comercială pentru fete, și liceul de fete) a aranjat în ziua de 13 Iunie seara sub conducerea și dirijarea domnilor profesori Francisc Hubic și Dr. Al. Ludovic Tăutu un reușit concert cu piesă teatrală în sala Cercului Catolic. Publicul numeros a rămas deosebit de satisfăcut cu prestațiunile elevelor. Corurile, recităriile au impresionat mult. Tot așa și piesa cu subiect din vremea lui Constanin cel Mare compusă în versuri de Dna prof. Ana Bucur, jucată cu mult simț și talent decâtre elevele școlii comerciale și a liceului de fete în costume și pelângă decorații potrivite, a stârnit admirația publicului. Regizarea a condus-o artistul de profesie Dl Gavril Losonczy, autor a mai multe piese cu subiect religios. Venitul curat s'a împărțit între biblioteca teologiei și cassa reuniunilor Mariane a tinerimei școlare. Programul serbării îl dăm aci în întregime:

Concertul Reuniunilor Mariane, — Cercul Catolic 13 Iunie 1925. *Program:* 1. Mendelssohn: Psalm 100, cor mixt. 2. Cuvânt de deschidere, Păr. Dr. Tăutu, secretarul general al Reuniunilor de pietate. 3. Ghica-Comunești: Lăsați prunci să vie la mine, cor mixt. 4. Ovid Hulea; Golgota, recitată de eleva Elena Pop, cl. V. lic. 5. Hubic: Născătoare, cor mixt. 6. Soricu: Furtuna, recitată de teologul Gh. Vereș, an I. 7. Hubic: Cuvine-se cu adevărat, cor bărbătesc. 8. Const. Mărculescu: Imnul întregirei, recitat de teologul Iulian Gherghel, an I. 10. Alexandri-Hubic: Imn către Dumnezeu cor mixt. 11. „*Biruința*“ — Piesă în 4 acte cu subiect din vremea lui Constantin cel Mare, de profesoara Ana Bucur. *Persoane:* Carmela, fiica guvernatorului Antiochiei M. Sextil, Appius: Sylvia Abrudan, curs III. com. Fulvia, sora ei și soția generalului Honorius Lucullus: Angela Antal, c. III. com. Gen. Honorius Lucullus: Maria Lobonțiu, c. IV com. Maximian Hercule, împăratul imperiului de apus: Margareta Panea, cl. VI, lic. Lavinia, împărăteasă: Maria Degan, c. IV com. Fausta, fiica lui Maximian: Leontina Gozman, cl. VI. lic. Constantin împăratul imp. de Răsărit: Alexandrina Aciu, cl. VI. lic. Debal. preot creștin: Lucreția Trif, c. IV. com. Un augur: Elena I. Pop, cl. V. lic. Nonnius, prefect de pretori: Zoe Ciura, c. IV. com. Zada, sclava și crescătoarea Carmelei: Veronica Ardelean, c. IV. com. Trebonius, pretor: Augusta David, cl. V. lic. Tagor, un sclav: Florica Tenger, cl. V. lic. Deputați, creștini, legionari etc. Actul I. se petrece la 313 în casa Gen. Marcus Honorius Lucullus. Actul II. Sala tronului din palatul lui Maximian Hercule. Actul III. Grădina palatului lui Honorius. Actul IV. In catacombe. Cântările de Hubic.

Aducem mulțumită publică „Cercului Catolic“ pentru suma de 2000 Lei donată Reuniunilor tinerimei gr. cat. precum și tuturor domnilor cari au suprasolvit.
Dir. centr. al R. P.

— *Hirotonirea episcopului de Arad Dr. Grigorie Comșa.* Duminecă în 14 a. c. a fost hirotonit de către metropolitul Sibiului ajutat de P. S. S. Vartolomeiu al Râmnicului, Iosif al Caransebeșului și Arhiereul Filaret, P. S. Sa noul episcop ortodox al Aradului *Dr. Grigorie Comșa.* Din vorbirea frumoasă a P. Sale reținem aceste cuvinte cari par ar fi programul de episcopie al P. S. Sale „*Gradul de cultură* (al unui popor sau individ) *trebuie judecat după măsura iubirii creștine* (ce o are). „Foarte adevărat. Aceasta *cultură* a inimii *trebuie s'o realizeze, în iubitul nostru popor și cele două biserici românești lucrând împreună în bună înțelegere și dragoste creștinească iar nu combătându-se una pe alta cu ură, perfidie și răutate, căci ura desparte iar dragostea împreună. Dacă i este acesta programul P. S. Sale Grigorie dela Arad îi zicem și noi ca unui adevărat episcop creștin însuțit de idealuri creștinești: „Is pollà eli Despota“.*

— *Crește dorul de-a se uni cu biserica catolică în Anglia.* Cardinalul Bourne a declarat la adunarea generală a asociației catolice „Catholic Truth Society“ „că nici odată în trecut nu s'a manifestat în Anglia în toate clasele sociale o mai mare dorință de a cunoaște religia catolică cași în prezent. Toată lumea vrea să știe și să cunoască religia catolică. Datoria noastră, a zis Cardinalul, e să le stăm într'ajutor cu tot ce putem acestor suflete setoase după adevăr“. Tot așa și la noi.

— *Pocăiții.* Dr. Nic. Brânzeu, canonic la Lugoj continuă seria broșurilor în materie de pocăitism: No. 4. Sfintele taine, 8 Lei.

TIPIC.

21 Iunie. Duminecă a II-a după Rusalii. v. 1.

Sâmbătă la înșărat pe 6, ale inv. 4 și ale Sfântului din Mineiu 2. Mărire-Și acum dogm. versului. Intraț. Prohimenul zilei. Sthoavna cu Mărire-Și acum. a inv. Trop. inv. v. 1. Mărire: Trop. Sfântului; Și acum; Taina cea din veac v. 4. otpust.

Duminecă la Mănecat: La Dzeu e Domnul trop. ca Sâmbătă. Sedelnele învierii. Antifoanele și Prohimenul v. 1. Evanghelia inv. I. La Laude pe 4. Mărire: Stihira evangheliiei pe v. 1. Și acum: Preabinecuv... Doxologia și otpust.

La Liturghie. La întraț Mărire Și acum. dela fericirile versului 1. Troparul inv. v. 1. Mărire: Caud. Sfântului. Și acum: Ceoace esti folositoare v. 6. Evanghelia și Apostolul Duminecii a II-a după Rusalii.

La înșărat. 4, ale inv. 2. și ale Mineiului (22 Iunie. S. Martir Eusebie) 2 Mărire-Și acum. a versului. Trop. Sfântului din Mineiu. Mărire: Mai marilor... Și acum... Celei ce s'a hrănit... Otpust.

Duminecă la Mănecat. La Dzeu e Domul trop. ca Sâmbătă. Antifoanele și Prohimenul v. 2. Evanghelia inv. a II-a.

Deschidevoiu; La laudăle (pe 4) ale înv. Mărire Stihira evangheliei pe v. 2. Și acum: Preabinecuv. Doxologia. Otpust.

La Liturghie. La intrat: Mărire-Și acum. dela fericirile v. 2. După intrat: Trop. înv. Mărire; Condacul SS-lor. Și acum; Ceeace ești folositoare v. 6. Apostolul și Evanghelia Duminecii a III a după Rusalii.

29 Iunie S. S. Apostoli Petru și Pavel.

Duminecă la însărat. pe 3 ale SS-lor din Mineu cu Mărire Și acum. intrat. Prohimenul zilei Paremit. La Litie o stihira *Veniți astăzi și Mărire-Și acum Fericimu-te. Stihoaona cu Mărire-Și acum a Sărbătorii.* La binecuv. pâinilor, trop. Sărbătorii de 3 ore Otpust Binecuvântarea Dlui...

Luni la Mănecat: La Dzeu e Domnul ca in presia la însărat. Sedelnele din Mineu. Antifoanele v. 4. Prohimeu: In tot pământul, Evanghelia Sâmbetii înainte de Rusalii. Deschidevoiu. Luminătoarea cu Mărire-Și acum a sărbătorii. Laudete pe 4. cu Mărire-Și acum. din Mineiu. Doxologia. Otpust.

La Liturghie. La fericiri: Mări-Și acum. dela cântarea a 3-a din Canonul sărb. (Vezi la Mănecat). După intrat. Trop. Mărire-Și acum din Mineu. Apostolul și Evanghelia sărbătorii șcl.

La însărat, 30 Iunie. Adunarea SS. 12. Apostoli. Stihiri pe 6 cu Mărire-Și acum din Mineiu. Prohimenul zilei. Stihoaona cu Mărire-Și acum. din Mineiu. Tropar: Cei ce sunteți... v. 4. Mărire: Sfinților Apostoli... v. 3; Și acum: Pe tine... a Născ. v. 3.

— Misă. —

Schițe de predici.

☒ ☒ ☒

A) 21 Junje Dum. II. d. Rus.

Temă: Grija celor bolnavi.

„Și a străbătut Isus toată Galilea... și vindecând toată boala și toată neputința în popor”. Mat. IV. 23.

Introd. Hristos cu învățătura și pilda Sa a schimbat fața pământului, mat ales trajectamentul față cu cei bolnavi.

Trat. I. Bolnavul este nepuțincios, e povoaară grea neplăcută. E nervos, nesuferibil. Traterea bolnavilor înainte de Hristos a fost crudelă. Job a șezut pe fim; nu l-a îngrijit femeia; nu l-au mângăiat prietini. Lazar cel sărac a zăcut la ușa bogatului fără nici o milă și cânti lingeau bubele lui. Cf. bolnavul din Vitezda. Înainte de Hristos n'a fost nici un spital. Filosofii păgâni învățau că milă, comoațimirea există numai în inimi josnice. Plato lăudă pe Esculap, că otrăvea pe cei bolnavi.

II. Hristos a schimbat fața pământului și a societății. „A străbătut toată Galilea... învățacelor lui Ioan bof. respunde mergeți și spuneți lui Ioan ce ați văzut și auzit: orbii văd schiopii umblă, leproși se curățesc, surzii aud. Luc. VII. 22. Momentan e gata să meargă în casa sutașului: Lui Isus nu-l e scârbă de cei bolnavi. Atinge cu mâna ochiul orbului și ranele buboșilor. Urmasii învățaturii lui ridică spitale. Surorile de caritate, îngeri pe pământ, îngrijesc pe cei mai periculoși bolnavi.

Inch. Să fim și noi miloși cu bolnavii și să-i ajutăm

B) 28 Iunie. Dum. III. d. Rus.

Temă: Să căutăm cele de sus.

„Căutați mai întâiu împărăția lui Dzeu și aceste toate să vor adauge vouă” Mat. VI. 33.

Intr. Nici când nu a fost așa actuală evang. de azi, ca în zilele noastre, când domnește materialismul, pofta de a se îmbogăți cât mai repede. Azi să vede cât de mare e contrastul

între lume și învățătura Domnului. „Ce va folosi omului de va dobândi lumea toată iară sufletul și-l va pierde”.

Trat. I. Ce căutăm. Unii caută mărire laudă; de nu-l lauzi, te disprețuiește. Altul caută avere și nu aude plânsul deșperat și orfani. Alții caută plăceri și nu se cugetă că toate trec. Așa e lumea.

II. *Ce ar trebui să căutăm.* Pentru mai înalte suntem creați. Dacă căutăm stimpă să nu uităm de nimernicia noastră. Adunăm avuție, să știm, că tezaurul cel mai scump este sufletul. Cauți plăceri? Dar te poți indestula cu ce e comun animalelor?

Sf. Ignăție de Loyola zicea: „Cât de mic văd pământul, când privesc la cer”. Cele de sus să le căutați nu cele de jos”. „La cer s'a înălțat Domnul meu, cu El să se înalte și sufletul meu” Sf. Aug.

Inch. Nimenii nu poate sluji la doi domni. Pre Vărava alegeți, sau pre Hristos. Să zicem: „Afară de tine alt Dzeu nu știm”.

C) 29 Iunie SS. Apost. Petru și Pavel.

„Tu ești Petru și pe aceasta piatră voi zidi biserica mea și porțile iadului nu o vor învinge pe ea” Mat. XVI. 18

Introd. Pilda Apostolilor Petru și Pavel ce au arătat lumii prin lupta lor pentru biserică; n'au cunoscut nici o piedică nici moarte nici greutate. Și noi suntem datori bisericii cu I. ascultarea minții. II. cu a sufletului.

I. Biserica cat. e fondată de Hristos ca să fie tălcuitoarea adevărilor revelate. Sf. Augustin zice „pentru acea cred Evangheliilor pentru că alor crezământ o garantează biserica”. Hereticii au explicat fals sf. Scriptură. Trebuie cineva să explice autentic Sf. Scriptură. Trebuie să ascultăm cu ascultare activă de biserică, altfel ne deslipim de dânsa. Nu e scuză că biserica se guvernează câteodată de oameni imperfecti, pentru că Spiritul Sf. o guvernează așa să nu poată greși!

II Suntem datori cu ascultarea sufletului; ce stă în împlini-conșiențioasă a poruncilor ei. „Cel ce vă ascultă pe voi pe mine mă ascultă; cel ce se lapadă de voi de mine se lapadă Luc. X. 16. „Cel ce nu ascultă de biserică să-ți fie fie ca un păgân și vameș”. Mat. XVII. 17. Legile bisericii sprijinesc pe cele dumnezeiești:

Inch. Prin ascultarea de biserică dăm exemplu bunor numai ereticilor, dar și credincioșilor răi și indiferenți. Exemplul Sf. Apostoli Petru și Paul să-ne îndemne.

— Ami —

POȘTA RED. ȘI ADM.

☒ ☒ ☒

— Abonamente achitate după No. 11. Dl Victor Pop, subrevizor, Valea-Vinului 60; Prof. Ioan Bușița, Beiuș; prof. Sabina Anca, Oradea-Mare; Dl Victor Muntean, șef, Episcopia Bihor; Dr. Coriolan Bucico, primarul orașului Or.-M.; Dr. Sever Erdeli adv.; Dr. Gelu Egri, adv.; Dr. Traian Sfarlea, primpretor, Dl Gheorghe Marian, Oradea-Mare, Dl Mureșan Dumitru aj. sublt. Mon. Vasile Barbul, Off. par. Petea, Stâna, Petrani, Groși, Dl Napoleon Quai Beiuș. câte 120 Lei.

☒ ☒ ☒

— Recomandăm cartea de rugăciuni a rep. Ioan Ghent pentru școlari și credincioși cu 15 Lei, la Librăria rom. Oradea-Mare.

„Tipografia și Librăria Românească” Oradea-Mare. — Redactor resp.: Păr. Dr. Aloisiu L. Tăutu.

